

Göran Leijonhufvud om Kina under 50 år

Två recensioner av Göran Leijonhufvud, *Pionjär och veteran*, Albert Bonniers förlag 2014

Göran Leijonhufvud har skrivit en tjock lunta (närmare 900 sidor) om sina erfarenheter som journalist i Kina. Det är en intressant bok, där vi får följa Kinas utveckling – och även hur författarens egen syn på Kina utvecklats – sedan mitten av 1960-talet fram till idag. Boken bör läsas av alla som vill veta mer om Kina och dess nutidshistoria, i synnerhet de inom vänstern som länge hade illusioner om att den maoistiska modellen tillhandahöll lösningar på många av de problem som den revolutionära vänstern hade och faktiskt fortfarande har att brottas med, i synnerhet i jämförelse med den sovjetiska utvecklingsmodellen.

Men märkligt nog så har den svenska vänsterpressen i stort sett varit tyst om boken. Inte ens *Proletären*, som egentligen inte borde ha någon anledning till att ligga lågt (man bröt ju med maoismen för flera decenniers sedan), har tagit bladet ur munnen. Vad beror det på? Är boken för tjock? Vet man inte vilket ben man ska stå på? Vi får hoppas på en ändring.

Detta att vänsterpressen än så länge har ignorerat boken betyder inte att den inte uppmärksammats på annat håll. Tvärtom så har den tagits upp i såväl radio/ TV¹ och i många dagstidningar.²

Nedan redovisas två recensioner, båda utifrån en vänsterståndpunkt. Den första är av Göran Greider (publicerad i *Dagens Nyheter*) och den andra av Hans Norebrink, som själv var maoist i början av 1970-talet, vilket gör att han borde ha – och har – en speciell relation till boken (och Kina).

Martin F 15/6 2015

¹ Exempel: Radions P1 20/11 -2014: [Från adelsman till maoist](#); SVT1 18/12 2014: [Korrespondenten som blev maoist](#); TV Kunskapskanalen 27/2 2015: [Pionjär och veteran - 50 år med Kina](#)

² Exempel:

Göteborgsposten 27/11 2014: Lars Åberg, [Göran Leijonhufvud | Pionjär och veteran](#).

Helsingborgs Dagblad 29/11 2014: Hanna Sahlberg, [Görans stora röda](#)

Aftonbladet 1/1 2015: Göran Sommardal, [Mittens rikedom](#) - Om ett tappert försök att skildra Kina – från Mao till ekonomiskt mirakel

Sydsvenskan 19/1 2015 : Anne Hedén, [Kina 2.0](#)

Svenska Dagbladet 21/1 2015: Fredrik Sjöberg, [Kinesiska erfarenheter skildrade i övermått](#)

Göran Greider

Göran Leijonhufvud: "Pionjär och veteran. 50 år med Kina"

Ur DN 19/1 2015 (recensionen publicerad med författarens medgivande)

Göran Leijonhufvud berättar i sin bok om sitt halvsekel i Kina.

En stillsam maoist kom till Kina. I "Pionjär och veteran" berättar DN:s förre Kinakorrespondent Göran Leijonhufvud om landet han känt i 50 år. Göran Greider läser en rik Kinaskildring som vinner i längden.

Kina lutar sig över världen men det är som om vi inte riktigt märker det. Få kan namnet på Kinas premiärminister och lika få känner till att det i princip var Kinas stimulanspaket som efter finanskrisen räddade västvärlden från kollaps. Våra hem är fulla av produkter från världens fabriksbottor i Pärflodsdeltat och den minskning av koldioxidutsläppen som svenska regeringar brukar skryta med består egentligen av export av samma utsläpp till Asien. Det brukar heta att mänskligheten bor i Asien och i längden omtransplanterar det naturligtvis världskapitalismens hjärta till Kina. I amerikanska högermedia som Fox News oroar man sig över USA:s nedgång och Kinas uppgång och ekon hör av gula faran.

I Sverige är Kina liksom ingen fråga, trots att Sverige har en historia av Kinaresenärer – från Sven Hedin till Jan Myrdal, från Sven och Cecilia Lindqvist till Olof Lagercrantz. Ja, för ett antal år sedan för självaste Folkpartiledaren Lars Leijonborg dit för att skriva en märklig hyllning till denna enpartistat; han tyckte att där fanns lärdomar att dra av globaliseringen. Numera rapporterar Ola Wong bäst från Kina, kritiskt och inkännande. Självläste jag som tonåring Edgar Snövs "Röd stjärna över Kina", Myrdals "Sidenvägen", Maos skrifter och till och med hans 38 dikter. Men länge stod också DN:s korrespondent i Kina Göran Leijonhufvuds "Mao Zedong och den ständiga revolutionen" i min bokhylla. Jag minns den som maoistisk. Den store rorsmannen var avbildad på omslaget.

En ”stillsam maoist”. Så kallar Göran Leijonhufvud sig när han skriver om vem han var under sin första tid i Kina som korrespondent för Dagens Nyheter. Redan 1966 kom han dit under en studentresa och landade då mitt i den uppflammande kulturrevolutionen och lika litet som någon annan förstod han de maktstrider i kommunistpartiets topp som den i mycket handlade om. Fyra år senare började han som korrespondent och i omgångar blev han kvar i Kina och har nu ett unikt femtioårigt perspektiv på de enorma förändringar som landet genomgått.

Leijonhufvud är ett adligt namn och hans far, Erik, var direktör på Enskilda banken. Under sextiotalets vänstervåg gick sonen i demonstrationer där det ropades ”Känner du stanken från Enskilda banken” och han frågar sig om hans Kinaintrösse var ett fadersuppror. Han tror inte det. Samtidigt framstår han som litet typisk för många ur den övre medelklass som på sextiotalet drogs till maoismen – de som fascinerades så starkt av en extremt romantiserad bild av det enkla folket, vare sig de var bönder i en folkkommun eller arbetare i svensk industri.

Så särskilt doktrinär förefaller han inte ha varit ens på sextio- och sjuttitalen och den niohundrasidiga bok han skrivit präglas faktiskt av just en sorts avspänd stillsamhet. Boken saknar på ett underligt sätt dramatik och kanske rent av dramaturgi – inga långa analytiska linjer, inga kraftfulla teser – men rymmer i stället ett fantastiskt myller av vardagsdetaljer, människor, platser, historiska återblickar.

Vi får läsa om bruket att spotta i spottkoppar, hur man gör degknyten till nyårsfirandet, vilka cykelmärken kineserna en gång tillverkade, vad den mångtusenåriga traditionen av väggtidningar innebär, vad Kinas första rocksångare sjöng om eller vad Zhou Enlai en gång sa till författaren: ”Åh, ni har mustasch!”

Först blev jag irriterad över bokens plottrighet, att den inte förmår välja mellan självbiografi och Kinarapport, men har man en julleddighet på sig att läsa så vinner den i längden.

Kina är en enpartistat, en diktatur, med miljoner döda på samvetet. Men styrkan i Leijonhufvuds bok är att han inte stannar vid vare sig fördömande eller storögd fascination. Ett av bokens mest fångslande avsnitt är när han berättar om sina återkommande besök i byn Dazhai. På sjuttioalets utsågs den av Mao till ett kollektivistiskt mönstersamhälle. Under Deng Xiaopings ekonomiska reformer angreps den för vänsteravvikelse och i dag har hela byn förvandlats till ett holdingbolag, med intressen utomlands!

Men vissa drag finns kvar av den gamla kollektivistiska andan, eftersom byinnevånarna är delägare. Och lite av den stillsamme maoisten finns nog kvar i författaren när han reagerar på de oerhörda klassklyftor som öppnat sig under den ekonomiska liberaliseringen – som ännu inte åtföljts av någon demokratisering och, menar Leijonhufvud, kanske inte på länge än kommer att göra det. Den nya ekonomiska eliten består ofta av partifolk.

Upprört skriver han om Kinas hårt exploaterade migrantarbetare, men där märker man också att något fattas: en social realitet han aldrig kommer åt. Han har lättare att skriva om bönder, studenter och medelklass. I våras skakade ju en väldig arbetarstrejk Guangdong-provinsen, med krav både på bättre löner och rätten till fria fackföreningar. Det pyr bland Kinas löntagare. Jag säger det bara: Föreställ er ett kinesiskt LO med 200 miljoner medlemmar! Det skulle skaka världskapitalismen.

Göran Leijonhufvuds bok är oöverskådlig som Kina självt. Men vi gör bäst i att läsa den.

Hans Norebrink

Pionjär och veteran

Detta är en jättebra bok! Men ärligt talat; Tusen sidor kinesiskt vardagsliv, biografiska (detalj)upplevelser under den superkunnige författarens/forskarens/journalistens ”50 år i Kina”, landets långa historia, samt folkrepublikens dryga halvsekel med realsocialism följt av realkapitalism – det blir bara för mycket.

Jag koncentrerar mig på att försöka förstå Mao, maoismen och kulturrevolutionen – och boken ger i detta sammanhang den bästa och tydligaste förklaring jag någonsin läst. Framförallt följer Göran Leijonhufvud upp politiken på lokal- och personnivåerna. Och han återkommer till de han intervjuat, för att se vad som konkret händer på gräsrotsnivån när de politiska vindarna vänder – alltefter härskarnas idémässiga modenycker.

Det är fantastiskt bra! Speciellt de många besöken genom åren i den omtalade fattiga bergiga bondbyn Dazhai. Som var Mao Zedongs mönsterbrigad och kommunistpartivänsterns egalitära och rättvisa propagandasuccé. Senare under partihögerns Deng Xiaoping blev den ett avskräckande exempel på överdriven jämlikhet, kollektivism och vänsterextremism. Man lider med de strävsamma, samarbetande bönderna som hamnade i en sådan svår sits.

Denna verkliga tegelsten till bok är en bra grund att använda för att även försöka göra en egen analys och sammanfattning av Mao och det moderna Kina, vilket jag försöker att åstadkomma. Detta gör jag genom att kombinera *socialistiska värderingar* med *evolutionär vetenskap*, tillämpat på den gedigna och trovärdiga *faktamassa* som Göran Leijonhufvuds utmärkta bok tillhandahåller.

Författaren (som utvecklas från maoist till exmaoist) beskriver hur Kina som nation och imperium växer fram som en geografiskt isolerad, enhetlig, och (flod)vattenreglerande jordbrukscivilisation (”den hydrauliska staten”). Det gynnade en centralistisk, byråkratisk, toppstyrd, hierarkisk kejsardespotism.

Detta var en flertusenårig tanketradition som förstärktes av en konfucianism kapad som elitförhållande ideologisk överbyggnad för en slags gudabenådad (”Himmelens mandat”) rojalistisk ”statsfeodalism” (mitt uttryck). Där bondemassornas kontakter i sidled sinsemellan var få. Landet styrdes uppifrån och ner, betonas i boken.

Kulturrevolutionens kampanjer mot Konfucius och gammalt reaktionärt kulturellt tankegods (inklusive tyvärr all slags religion) gjorde inte mycket för att utrota detta traditionella historiska arv i det gamla hankinesiska riket. Det levde vidare – och det även inom kommunistpartiet. Kulturell tröghet är svår att bekämpa.

Och ovanpå detta elitistiska konfucianska kinesiska idéarv lades, indikerar författaren, en storryss-tsaristisk-leninistisk-stalinistisk grannlandshistoriskt tradition av likaledes toppstyrd bolsjevistisk maktmonopolistisk partidisciplin. Så *Konfucius-Lenin-Mao* i Kina samt *Tsaren-Lenin-Stalin* i Sovjet – det blev realsocialismens två idémässiga huvudformer.

Det speciella med Mao Tse-Tungs Tänkande var dock försöken att *delvis* (teoretiskt och praktiskt) försöka bryta med dessa dubbla historiska auktoritära diktaturrötter – Lenins och Konfucius. Detta genom massmobilisering underifrån i ”historiens största samhällsexperiment” (folkkommunerna), och ”historiens största massrörelse” (kulturrevolutionen), som författaren kallar dem.

Båda tragiskt misslyckade! Båda i verkligheten dirigerade av den politisk-statlig-byråkratiska maoisteliten. Så maoismen hade en ambivalent och vacklande inställning till

massdemokrati. De breda massorna skulle aktiveras och politiseras, men helst tycka samma som den upphöjde ledaren. Folkmakt på ytan, men inte riktigt på allvar när gräsrötterna kom i rörelse.

Ändå var det denna förmenta grandiosa maoistiska politiska vilja till att uppbåda den fattiga folkmajoriteten av vanliga människor till att utföra storverk i bygget av socialismen, som bländade och förblindade mig, Göran Leijonhufvud och många andra unga maoister världen över på sextio- och sjuttio-talet. Den felaktiga voluntaristiska tron att man med nästan enbart viljekraft kan överbrygga konkreta materiella svårigheter. Naiv idealism.

Sovjetunionens ”socialism” hade uppenbarligen urartat i en trött privilegierad nomenklatura-partiöverklass, kontrasterar författaren. I motsats till det verkade det i maoismen (skriver han) finnas kvar ideal, entusiasm, renhet, enkelhet och hårt gemensamt arbete för att i samverkan skapa en bättre och jämlikare framtid. Det som äldre och medelålders kineser ännu nostalgiskt kan längta tillbaka till (se de caféer med kulturrevolutionärt tema som finns i Peking, min kommentar).

Kina verkade ha gett den kommunistiska framtidsdrömmen en fräsch och lockande nystart. Även många borgerliga besökare i Kina blev imponerade. Många socialistiska besökare trodde sig i landet se skapandet av ”en ny människa”. Den unge Göran Leijonhufvud var en av många västerlänningar som inledningsvis blev imponerad.

Detta väcker, som sagt, än idag en kluven saknad hos många av de kineser som upplevde delar av de trettio åren av växlande maoistiskt maktinnehav (1949-1979). Under mitt andra besök i Kina häromåret såg jag själv en entusiastiskt mottagen maoistisk kulturrevolutionär show i en förort till Beijing. Alla i publiken sjöng med och viftade med den röda fanan (inklusive undertecknad).

Över kulten av Folket – Massorna fanns under de röda åren (motsägelsefullt nog) kulten av Individ – Ledaren. Jag har fortfarande kvar ett stort vackert Maomärke med kommunistledarens ansikte i guld mot en röd bakgrund liggande i bokhyllan. Men bakom den gudalike personkultshyllade ”store rorsmannens” leende dolde sig en förvrängd maktthungrig röd idealism genomförd med hjälp av cynism, falskhet, intriger, hyckleri, grymhet och terror (med viloperioder av sexism och lyxliv).

Boken förklarar bra (min och) delar av det kinesiska folkets kvarvarande känslomässiga ambivalens – av dubbla känslor – inför denne extremt viljestarke och fängslande (ha!) ledare.

En ledare som bröt med marxistisk ortodoxi om arbetarklassens ledande revolutionära roll, och istället satsade på att mobilisera de majoritära bondemassorna. Proletariatet var ju minimalt och drabbat av blodiga massakrer redan på tjugotalet.

Och som genom denna landsbygddorienterade taktik segrade i det nationella och sociala befrielsekriget mot privatfeodalism och imperialism – det senare inte minst från Västerlandets sida. Det var en progressiv nationalistisk revolution som 1949 återupprättade Kina som självständig nation och stolt stormakt. Österlandet reste sig igen ("Östern är röd").

Men var det en i verklig mening socialistisk revolution? Som boken skildrar följdes den kinesiska folkrepublikens upprättande av massavrättningar. Kampanjen "låt hundra blommor blomma" följdes av att kinesiska intellektuella skickades till arbetsläger. Den av bönderna efterlängttade jordreformen följdes av folkkommunerna med stora inslag av tvångsanslutning. Socialismen av industrin följdes av partibyråkratmakt snarare än arbetarmakt på fabrikerna.

Och allra värst och nästan obegripligt i sin fasansfullhet; Maos jättekampanj "Det Stora Spånget" i slutet av femtiotalet, som hade till syfte att snabbt utveckla landet, följdes av uppskattningsvis 45 miljoner döda bönder i svält. Detta sedan den totalmisslyckade överoptimistiska kampanjen för ökad stålproduktion via lokala byugnar lett till ett försummat jordbruk. Som därmed inte längre kunde föda landsbygdens folk under ett par hårda svältår.

Detta gigantiska sociala sammanbrott kom inte fram i västmedia på grund av landets isolering och slutenhet. Och i Kina lurades vanligt folk att tro att svälten var lokal, orsakades av olika naturkatastrofer, samt av Sovjets avbrutna hjälpprogram, förklarar Göran Leijonhufvud.

I efterhand är det förstås enkelt att avfärda hela maoismen som ideologi med detta kollosala totalhaveri, med denna nästan obegripliga humanitära katastrof. Maos ogenomtänkta sociala experiment med en hel civilisation dömer ut honom för evigt. Han borde rensas bort från Himmelska fridens torg.

Men vidden av detta enorma politiska misslyckande stod varken klart bland vanligt folk i Kina eller i utlandet förrän flera årtionden senare. Så tyvärr kunde maoismen fortsätta att locka och engagera ärliga människor i såväl Kina som i resten av världen.

I verkligheten *rådde aldrig socialism* i någon vettig övertygande mening i Kina (eller i Sovjetunionen eller i det övriga realsocialistiska östblocket), som jag ser det. Enligt deras officiella ideologi marxismen-leninismen innebar ju socialism folkdemokrati, klassmakt, arbetarstyre och bondemakt – de folkliga makterna vid makten. En verklig, ekonomisk och fördjupad demokrati alltså.

Men det var inte arbetarna utan partibyråkraterna som styrde det mesta på fabrikerna. Och även om bönderna gjorde det bästa av folkkommunerna var denna megakollektivisering av jordbruket inget bondemassorna själva hade diskuterat och fritt beslutat om. Möjligen i minimal motto, men i stort sett var det storskaliga megalomaniska jordbruksindustriella folkkommunförsöket initierat som ett simpelt tvångskommandobeslut från toppen av partieliten.

Det är skrämmande att tänka sig en sådan enorm maktkoncentration där Mao och en handfull ledare kunde vända upp och ner på ett helt land, på en hel gammal kultur! Och där bristen på fri debatt och opposition gjorde att ledarnas nyckfulla och illa underbyggda tankefoster inte avbröts, utan kunde fortsätta in absurdum.

Det fanns de i partiet som ville skynda långsammare i "bygget av socialismen". Ända fram till Maos död 1976, och Deng Xiaopings maktövertagande två år senare, så präglades den kinesiska politiken av tvära politiska kast mellan Maofraktionens himlastormande idealism och Dengfraktionens mer jordnära "realism".

Den senare partifraktionens verkliga eller påstådda anhängare kom att kallas borgare, kapitalistfarare, revisionister, högeravvikare, och klassfienden inom partiet. Deras politiska

linje ledde också så småningom till kapitalism, men inledningsvis stod nog snarare kampen mellan de båda fraktionerna av kommunistpartiet (ofta outtalat) kring frågan om människans natur.

Deng med flera ville ge utrymme för även människans själviskhet. Detta i motsats till Mao med flera som ville skapa ”den nya människan” – en ren osjälvisk varelse som enbart ville ”Tjäna folket”. Så skildrades ”de två linjerna” – ”klasskampen i partiet” – mellan de som ville utveckla socialismen och de som anklagades för att vilja återupprätta kapitalismen.

Mellan – vidare – de som såg själviskheten som en del av människans natur, och de som menade att själviskheten var en social konstruktion som kunde uppfostras bort. Detta är en gammal och ständigt ny socialistisk debatt, eller snarare idéström under ytan. Den fanns också uppenbarligen med under ytan i de kinesiska ideologiska striderna, som jag uppfattar det.

Men vad var egentligen höger och vänster i denna tre decennier långa fraktionsstrid i partiet, som härjade som värst och våldsammast under kulturrevolutionen 1966-1976? Om det råder socialistisk bondemakt bör väl bönderna själva få besluta om de vill behålla sina nyvunna familjejordbruk, och i vilken mån och med vilken hastighet de vill gå vidare till kooperativ och kommuner på landet – och till jämlikare betalt? *Det vore rimligen mer av vänsterpolitik.*

På ytan var Maos folkkommuner socialism, kollektivt ägande. Men om Deng hade fått bestämma hade troligen de privata bondejordarna blivit kvar – helt eller delvis (tillsammans med större löneskillnader på fabrikerna), vilket spontant känns som mer kapitalism.

Men det är inte *de formella ägandeformerna* som gör socialismen, utan *den reella folkmakten* över produktionsmedlen. Kollektivisering och löneutjämning är därmed *enbart socialism om folket självt beslutar det*. Så ser jag på det.

På åttiotalet började Deng verkligen återinföra kapitalismen (Mao hade alltså helt rätt i denna anklagelse mot honom, men detta beslut av Deng kanske växte fram som ett resultat av maoismens fiasko?). Bland annat skrotade man folkkommunerna och återgick snabbt till familjejordbruk, till hushållsekonomier på landet.

Bönderna välkomnade oftast entusiastiskt detta, och svarade med en mycket kraftig produktivitetsökning. Att således respektera bondeklassens önskan var *mer vänster än statligt tvång* i mina ögon. Dessutom var det uppenbarligen mer effektivt.

Men. Under den tid folkkommunerna ändå var på plats hade bönderna att göra det bästa och det mesta av denna situation för att inom folkkommunernas ramar (och arbetarnas inom de statliga fabrikernas ramar) skaffa sig så mycket folklig egenmakt som möjligt.

Under kulturrevolutionen kämpade därför många bönder inom folkkommunerna mot en delvis arrogant och auktoritär partibyråkrati influerad av Dengfraktionen. Samma gjorde många arbetare i städerna.

Dessa bönder och arbetare stödde, och stöddes av, vänstersidan i kommunistpartiet. De uppmuntrades alltså av Maofraktionen. Vilket författaren skildrar insiktsfullt – som i hans konkreta exempel från fraktionsstriderna i staden Wuhan.

Det fanns alltså *inslag* i kulturrevolutionen av inbördeskrig och klasskamp mellan en revolutionär socialistisk ”klassnedbrytande” partifraktion, och en revisionistisk borgerlig ”klassuppbyggande” partifraktion. De få kvarvarande maoisterna i världen står ännu för denna analys.

De båda partifraktionerna stod i viss mån och i sin förlängning för en *högerlinje* (återupprätta kapitalismen och klassamhället) respektive en *vänsterlinje* (bekämpa revisionismens återtag till kapitalismen och krossa resterna av klassamhället).

Samtidigt stod idealism i negativ bemärkelse (Mao) mot realism i positiv bemärkelse (Deng), som jag förstår det. Det är kluvet att analysera Maotiden, för det räcker inte med bra idéer – de måste fungera i verkligheten också. Och ha folkets stöd.

Även om Dengs partifraktion *då* inte hade en total återgång till kapitalismen i sikte, så ledde ändå till slut deras mer ”opolitiska” högerlinje till exakt detta resultat. Och än en gång, när Mao dog och hans allierade, ”de fyras gäng”, arresterades i en simpel statskupp (en palatskupp i makttoppen), så startade en snabb återgång till den värsta dickenska 1800-talsliknande råkapitalismen (plus partidiktatur).

Mao hade så sett helt rätt i sin kamp mot Deng. Och ändå rehabiliterade Mao den flera gånger utrensade Deng och återförde honom till makttoppen, där denne kunde smygverka för sin politik. Vilken han själv så avslöjande sammanfattade med de berömda orden; ”Det spelar ingen roll vilken färg katten har, bara den fångar råttor”.

Det är svårbegripligt. Samtidigt som det är motbjudande att inse hur få personer som dikterade landets politik, med de vanliga människorna i rollen som maktlösa marionetter och statister. Vilket förstås är allt annat än socialism – vars ultimata mål är fördjupad demokrati.

Den Stora Proletära Kulturrevolutionen, maoismen och Mao Tse Tungs Tänkande var alltså många saker i en komplex sammanvävning av gruppmateriella intressen och ideologisk strid. Bland annat handlade det även om generationskamp – med unga arbetare, studenter och skolungdomar i spetsen.

Deras idealism utnyttjades och missbrukades av Mao-fraktionen. Rödgardisternas blinda fanatism och farliga vi-dom-polariserande svartvita tänkande låg bakom mycket oförsonligt och oförsvarligt våld. Som ledde till ett sådant kaos i kulturrevolutionen att Mao fick skicka in armén för att återställa ordningen och få igång produktionen. ”Masskampen” startades alltså från toppen och avbröts från toppen!

I slutändan var det sålunda Mao Zedong och hans toppstyrda politiska partifraktion som bestämde i det ”socialistiska” Kina. Kulturrevolutionen mobiliserade ungdomar, arbetare och bönder för ”den röda” partielitens maktintressen och ideologiska agenda.

Det var aldrig under kulturrevolutionen arbetarklassen och bondeklassen som helhet som ledde kampen och politiken. De var ytterst sett dirigerade och kontrollerade ovanifrån. Alltså den gamla maoistiska, leninistiska och konfucianska maktrationen.

Och hur kunde det vara på annat sätt? Kommunistpartiet var sedan dess ursprung *en självutnämnd ledare* för det arbetande folket, för arbetar- och bondemassorna. Mao allierade sig med dem och genomförde reformer i deras (klass)intresse. Så sett representerade maoismen *delvis* arbetarklassen och bondeklassen.

Men inte i grunden. De som bestämde i landet var den lilla kommunistpartiminoriteten (och den ledande lilla minoriteten inom den) i vars högsta ledning det fanns många medelklassintellektuella. Det fanns varken praktiska, organisatoriska eller politiska mekanismer via vilka de folkliga klasserna hade kunnat styra ”sitt” kommunistparti och därmed sitt land.

Det fanns varken före eller efter segern först över japanerna och sedan i inbördeskriget mot Kuomintang någon som helst folklig demokratisk kontroll av Kinas kommunistiska parti (KKP). Delvis var det ett parti *för* bönder och arbetare. Men det var inget parti *av* bönder och arbetare – annat än på lägre nivå.

Men partier representerar alltid klasser (eller klassfraktioner) säger marxist-leninister. Det är i stora drag rätt, instämmer jag. Men kommunistpartiet representerade ju inte på allvar

arbetar- och bondeklassen eftersom de inte kontrollerades av de arbetande klasserna. Det står klart när man läser boken.

Så man kan bara dra en essentiell slutsats: *Partiet representerade redan från början en ny klass i vardande – en statsbyråkratöverklass i kommunistiska kläder!*

De var röda utanpå men vita inuti som Kinas kommunister själva brukade kategorisera Sovjetunionens kommunistiska parti efter ”den store revolutionären” Stalins död 1953 och Chrusjtjovs revisionistiska maktövertagande 1956.

Men Lenin och Stalin var i grunden av samma skrot och korn som ”Krusse”. *En ny statlig ”borgarklass” tog över i såväl Sovjet 1917 som i Kina 1949. Det var revolutionernas resultat.* Att Kinas så kallade socialism inte var bättre än Sovjets står klart när man läser Göran Leijonhufvuds genomarbetade bok.

Hårt sagt? Nej, enligt marxismen är överklassen (lite renodlat) de som har den *politiska makten* i samhället, har de *ekonomiska resurserna* i sin hand (och som ett tredje maktövertagandesteg kontrollerar *kulturen*, vilket var kulturrevolutionens förmenta mål).

Och alla kommunistpartier vid makten under realsocialismen har haft så gott som total kontroll över såväl statsapparaten som över näringslivet. Oavsett vad de själva kallar/kallade sig så utgör de därmed en ny maktägande klass (även om de utför reformer i nationens och folkets intressen, vilket även borgerliga partier och socialdemokrater kan göra).

Kina under Mao var visserligen ”ett av de mest jämlika länderna på jorden”, poängterar författaren. Men det var också folkhemmets socialdemokratiska Sverige kring 1980. Men varken det eller de arbetarvänliga reformer sossarna genomförde fram till åttiotalet ändrade på Sveriges i grunden kapitalistiska klasskaraktär.

Och som Göran Leijonhufvud skriver om Maos Kina: ”Ledarskiktet hade en rad privilegier som bättre bostäder, särskilda affärer med bättre varor, tjänstebilar, egna sjukhus, bättre skolor för barnen, semesterhus i Beidaihe och så vidare.” Fullständigt skandalöst! Vilken makalös dubbelmoral!

Observera i klass-skapar-sammanhanget bättre skolor för barnen som en avgörande metod för att låta överklasslivet gå i arv mellan generationerna. Så skapas en stabil materiellt gynnad härskarklass som sedan även hjälper varandra via korrupktion, kontakter och nepotism (min kommentar). Än värre i dagens Kina!

Det är desillusionerande att läsa detta, för det var ju just hemligt elitärt lyxliv som detta i Sovjetunionen, som gjorde att många på vänsterkanten, som jag, blev maoister – eftersom vi trodde att Kina var bättre och jämlikare än Sovjet. En monumental önsketänkt illusion!

Maos kommunistparti (oavsett fraktion) satt på den monopoliserade makten och de stora pengarna & resurserna. Det gjorde dem till en styrande och gynnad *överklass*. Detta oavsett hur de talade, och oavsett hur de framställde sig själva, och oavsett hur de uppfattade sig själva.

Självförskönande självbedrägeri är ju en mänsklig förmåga man finner i alla politiska läger. De kanske trots allt såg sig själva som ”kommunister”. Troligen levde de flesta i partiet i denna livslögn.

Händelserna före och under kulturrevolutionen representerar också, som boken betonar, en dold agenda av rå, hänsynslös och brutal personlig maktkamp i toppen av ledarskiktet – en individuell vilja efter makt för maktens skull. Som jag ser det var denna aspekt en simpel *evolutionärt grundad* makthierarkistrid mellan alfahannar. Detta av samma slag som man normalt finner hos de flesta sociala däggdjursarter – typ människan och schimpansen.

Två olika ideologiska visioner om människans natur stod som sagt bakom fraktionsstriderna mellan Mao och hans allierade och Deng och hans allierade. Dels tron att man kan skapa en ny helt osjälvisk människa som anonymt ”tjänar folket”. Dels tron på en gammal vanlig självisk människa (som bara vill ärorikt ”bli rik”, som det senare kom att heta på åttiotalet). Idag handlar nästan allt om själviskhet i Kina.

Det Kina Deng lämnade i arv efter sig är ett av jordens mest ojämlika länder med oförsvarliga avgrunds djupa inkomst- och förmögenhetsskillnader. Ett land med lyxkonsumtion, statusjakt, materialism, nepotism, korruption, cynism, maktövertagande, och hänsynslös exploatering av naturen, migrantarbetare, landsbygdsbefolkning, minoriteter och kvinnor.

Och med *en ny gammal överklass som smält samman gamla partipampar med nya kapitalister* till en gemensam roffarelit av ett nytt slag. Företagare/kapitalister är direkt välkomna som medlemmar i det som skulle vara de fattigas eget parti!

Hade alltså Deng rätt och Mao fel om människans natur? Nej, menar jag. Vi människor har båda sidor i oss – själviskhet och osjälviskhet, konkurrens och samarbete, individualism och kollektivism. Det visar den växande naturvetenskapliga, *evolutionära*, antropologiska och psykologiska forskningen med allt starkare bevisföring.

Där lyfter man särskilt fram ömsesidigt solidariskt samarbete som grundläggande för *människans unika supersociala livsform* och framgångssaga som art. Vi människor mår bra av att hjälpa varandra – speciellt i ”den egna gruppen”. Se ”*Människans natur*” av Peter Sylwan för detaljer.

Osjälviskheten kom från jägarsamlartillvaron, och själviskheten från vår däggdjurstillvaro före det. Och förstås från de senaste 10.000 åren av klassamhälle – slavsamhälle, feodalism, kapitalism och den nya hybriden statskapitalism realsocialismens sammanbrott lämnat i arv. Se Christopher Boehms ”*Hierarchy in the Forest – The Evolution of Egalitarian Behavior*”.

Eller med ett annat sätt att se mänsklighetens sociala utveckling; Via individuell konkurrens (*individselektion*) fick vi vår själviska sida. Och via gruppkonkurrens (*gruppselektion*) fick vi vår kompletterande osjälviska sida (vilket redan Darwin tog upp). Den som gjorde vår art stark och framgångsrik. Se även Edward O. Wilsons ”*The Social Conquest of Earth*”.

De människogrupper som var mer altruistiska & osjälviska i genomsnitt *klarade sig bättre i evolutionen* än de människor i det avlägset förflutna som konkurrerade mer individuellt i sina grupper istället för att samarbeta mer med varandra. Det är samarbete snarare än konkurrens som gör grupper, etnier, folk, nationer, klasser och samhällen starka.

Men hur kan en då förklara att Dengs själviska linje (bli rik själv) vann över Maos osjälviska linje (tjäna andra). Visar inte det att borgarna och högerpartierna ändå har rätt när de säger att människan i grunden är självisk (Vilket även ”Medelvensson” i hög grad tror). Nej, inte som jag som arbetare och amatörforskare förstår politik och *människans evolutionära natur*.

Själviskheten, konsumismen och den miljö- och klimatförstörande materialismen har fått fullt utlopp i dagens Kina (man har god tillväxt, men det har västkapitalismen också haft). Men osjälviskheten kunde inte utvecklas på allvar under den maoistiska realsocialismen. Den var ju i grunden ingen äkta folklig arbetarbondesocialism utan mest en maktmonopoliserande elitpartidiktatur.

Det fanns socialistiska och till och med kommunistiska öar och tendenser i Maos Kina – som den folkliga egenmakten i byn Dazhai. Det lyfter författaren fram. Men för att utveckla mer av osjälviskhet hade Kina behövt vara en äkta politisk och ekonomisk gräsrotsdemokrati.

Alltså; Maokina hade behövt vara ett verkligt socialistiskt land med arbetare, bönder och vanliga människor i full demokratisk kontroll av nationen. Med reell folkmakt över landets politik och ekonomi – över dess arbetsplatser och vardagsliv.

Då hade de kunnat mer osjälviskt (naturligt och upplyst) och även mer ömsesidigt kunnat tjäna varandra till allmän reciprok nytta och hjälp. På ett sätt är således osjälviskhet kollektiv gruppnytta, gemensam själviskhet skulle man kunna säga. Delvis kanske det är så, men inte riktigt heller.

Detta för att såväl vår själviskhet som vår osjälviskhet ligger inbäddade i vårt samlade medfödda, biologiska, givna, genetiska och *evolutionära arv som människoart*. Det är inget vi behöver tänka ut, det kommer naturligt och spontant. Det innebär, som jag uppfattar det, att vi alltid kommer att vara såväl själviska som osjälviska (om vi inte tar till genmanipulation, hemska tanke).

Väldigt teoretiskt och abstrakt kan man då resonera som följer: Vi styrs till 50 procent av arv (biologi) och till 50 procent av miljö (kultur). Vårt arv är ambivalent, vilket innebär att vi hypotetiskt sett alltid kommer att vara 25 procent själviska och 25 procent osjälviska i mycket grova resonerande drag (individer varierar själklart).

Det lämnar 50 procent till fri vilja och *social ingenjörskonst*, till skapandet av *en till hälften ny människa*. Då borde den politiska och *evolutionära möjlighetens yttersta gräns* för ett nyskapande samhällsbygge ligga vid möjligheten att bygga ett till 75 procent själviskt kapitalistiskt, respektive ett till 75 procent osjälviskt socialistiskt samhälle.

Detta som en slags ideologisk tumregel för vad som realistiskt sett finns inom det politiskt möjligas ramar. Att helt ignorera människans ambivalenta såväl ”goda” som ”onda” natur är troligen dömt att misslyckas. Att som i Maos Kina vägra att se människans tvehövdade Janusansikte var ett stort misstag. Maoismen stod och står för orealistiska drömmar, för ett förnekande av verklighetens dubbelbottnade *realmänniska*.

Realsocialismen var som helhet 1900-talets största politiska misslyckande, ett fiasko som snart fyller hundra – år 2017. Leninismen, stalinismen och maoismen – *hela realsocialismen var fel från första början*. Mao hade och gjorde fel från start – någon annan slutsats kan man inte dra av boken.

Det behövs en omstart för vänstern där i mina ögon exempelvis demokrati, ekologi, småskalighet, decentralisering och insikten att socialismen ”bara” är en åsikt och ingen vetenskap måste ingå – men det är en annan historia. Liksom att de historiska och nuvarande banden till realsocialismen måste kapas. *Det behövs ett totalt brott med den falska och destruktiva realsocialistiska traditionen*.

Men att den auktoritära ”socialismen” gick under är inte slutet för vänstern. Det är inte något bevis för att en politisk-ekonomisk *demokratisk socialism* är omöjlig. Människans (evolutionära) natur är inget hinder för någon form av äkta socialism, snarare tvärtom!

Kunde då inte den teoretiska möjligheten att skapa *ett till tre fjärdedelar socialistiskt samhälle* kunna tjäna som inspiration för en modern såväl realistisk som optimistisk ny vänstervåg i världen?

Hans Norebrink, vårdarbetare och vänstersocialist

P.S. Ur socialistisk synvinkel, viljan att avskaffa klassamhället och ge makten till vanligt folk, misslyckades den kinesiska revolutionen från början. Man skapade ingen jämlik politisk och ekonomisk demokrati.

Däremot var det en lyckad nationalistisk revolution, som gjorde Kina fritt från utländsk plundring och övergrepp. Många sociala reformer var också bra och lade grunden till Kinas framgångar idag.

P.S.S. Två småfel i boken. Det var inte Stalins terror som gjorde att desillusionerade vänstermänniskor vände sig till maoismen. Enligt maoismen var stalinismen i stora drag bra, men det som kom efteråt (från 1956) var ett borgerligt och revisionistiskt Sovjet. I Kina hade man affischer och plakat med de ”fem stora”; Marx, Engels, Lenin, Stalin och Mao.

”De fem stora”

Jag hade själv i början av sjuttioalet dessa Kinatillverkade ”tygplakat” på väggen hemma i Göteborg måste jag generat erkänna. Och när jag besökte Portugal då landet verkade stå på randen till revolution i april 1975 ropade de portugisiska maoisterna samlade till kampmöte på en tjurfäktningsarena i Lissabon de fem stora ledarnas namn. När jag återkom hem segrade Vietnam i kriget mot USA – det var höjdpunkten i mitt liv som maoist.

Det var inte heller, som författaren verkar tro, kommunistiska partiet – nu KP, då KPML (r) – som var mest maoistiskt, utan SKP (Sveriges Kommunistiska Parti). De så kallade ”errarna” hade en mer självständig nationell linje, och kritiserade och omdefinierade i slutet av sjuttioalet Mao från kommunist till folkdemokratisk bonderevolutionär (jag var errare 1972-1977).

Lästips

På marxistarkivet finns ett stort antal texter som behandlar olika aspekter av Kina. För att få tillgång till allt som handlar om Kina så kan man utgå från [Kina](#) där det också finns underavdelningar som behandlar speciella frågor, t ex [Kulturrevolutionen](#) och [Kina efter Mao](#). Det finns också en speciell avdelning om [Mao Zedong](#).